

SPIS RZECZY

IV. Początki społeczeństwa stanowego 585

A. Kształtowanie się szlachty pod względem stanowym

1. Zagadnienie i jego literatura (585-594). Ograniczenie uwag do wersji świeckiej góry feudalnej; dwuklasowy skład szlachty (585-587). Wyobrażenia Długosza o szlachcie (587). Różne sady dawniejszej literatury o genezie szlachty (plemiennej, piastowskiej) oraz o jej połączeniu z rycerstwem niższym (588-590). Literatura heraldyczna i genealogiczna do dziejów szlachty (A. Małeki, W. Semkowicz) (590-591). Literatura do ius militare (F. Piekosiński, Z. Wojciechowski, K. Buczek) (592-594)
2. Pochodzenie i status prawny nobilów w w. XI-XIII (594-616). Teza likwidacyjna starszyny plemiennej na tle porównawczym Czech, Polski i Rusi (594-605). Analogia litewska (605-606). Rodowe pochodzenie nobilów w świetle Galla (607-612) i dokumentów. w. XIII (612-614). Statut wiślicki Kazimierza W. (614-616)
3. Powinność wasalska i prawo rycerskie (617-634). Osobisty charakter służby rycerskiej (617-619). Służba wasalska u Galla (619-621), w źródłach w. XII-XIII oraz późniejszych (621-627). Prawo rycerskie oraz jego podstawowe elementy (627-634)
4. Geneza stanu szlacheckiego (634-649). Organizacja rodu heraldycznego jako instrumentu eliminacji włodyków (634-636) albo wręcz przeciwnie (głównie na Mazowszu) jako instrumentu asymilacji włodyków z nobilami (636-638). Mazowieckie rycerskie przywileje rodowe jako odbicie mechanizmu formowania się dwuklasowego stanu szlacheckiego (639-649)

B. Geneza miast

1. Definicja miasta (649-656). Definicja miasta uniwersalna i definicja elastyczna (C. Haase) (650-652). Definicja ekonomiczna W. Som-

- barta jako podstawa definicji uniwersalnej (652 - 653). Miasto jako osada pozaagrarna i jego dwa typy konsumpcyjny i produkcyjny (654 - 656)
2. Początki miast polskich w historiografii (657 - 668). Teza kolonialna genezy miast (657 - 659); teza ewolucyjna K. Tymienieckiego i jej poparcie przez badania archeologiczne (659 - 661). Pogłębienie tezy ewolucyjnej w badaniach powojennych (A. Gieysztor, T. Lalik i in.), krytyczne stanowisko K. Buczka (662 - 665). Konfrontacja tezy ewolucyjnej i kolonialnej (A. Wędzki, W. Kuhn, Th. Sporn i in.) (665 - 667). Zagadnienie topografii miast przedlokacyjnych (668)
  3. Początki i rozwój miast przedlokacyjnych (koniec w. IX — pierwsza połowa w. XII) (668 - 692). Tworzenie się miast konsumpcyjnych i ich komponent produkcyjny (668 - 671). Sieć najdawniejszych targów na marginesie potrzeb agrarnych (671 - 677). Przegląd danych archeologicznych o produkcji miejskiej (677). Rola pozaagrarna osad służebnych (678 - 687). Świadcstwo Galla o konsumpcyjnym charakterze miast (687 - 689). Miasta pomorskie (689 - 692)
  4. Formowanie się miast produkcyjnych (692 - 731). Zagadnienie miast produkcyjnych (692). Kryzys pozaagrarnego produkcji ludności służebnej (693 - 700). Przeobrażone elementy produkcyjne w miastach (700). Targi oraz karczmę jako czynniki dyspersji i koncentracji handlu i rzemiosła (701 - 702). Skupienia rzemieślników w miastach przedlokacyjnych (703 - 705). Miasta na prawie niemieckim jako czynnik przyspieszający procesy spontaniczne (705 - 707). Procesy urbanizacyjne na przykładzie Wielkopolski w. XIII (707 - 721). Lokacja Poznania (722 - 728). Sukcesywne formowanie się stanu miejskiego (728 - 729). Zagadnienie zaangażowania mieszczan w kręgu narodowym (729 - 731)

V. Państwowotwórcza rola narodu do początku w. XIV 732

1. Zagadnienie początków narodu i kształtowania się świadomości narodowej w historiografii (732 - 745). Rozbieżne zapatrywania dawniejszej literatury na genezę narodu: plemienną, dynastyczną, wynikłą z konfrontacji z obcymi itp. (732 - 739). Spór o rozróżnienie pojęć narodowości i narodu (739). Koncepcja O. Balzera i F. Bujaka o wczesnej (wbrew R. Grodeckiemu) genezie narodowości (narodu), akceptowana w literaturze powojennej (J. Baszkiewicz, A. Gieysztor, A.F. Grabski, B. Zientara) (739 - 745)
2. Definicja funkcjonalna narodu (745 - 769). Niedostateczność definicji strukturalnych (745 - 748). Definicja funkcjonalna narodu, będącego causa efficiens państwa (748 - 751). Aspekt etniczny narodu (751 - 753). Ilustracje historyczne państwowotwórczej roli czynnika etnicznego: dane biblijne (753 - 755), Herodot (755 - 758), Galia w dobie podboju rzymskiego (758 - 761), Germania (761 - 769)
3. Kształtowanie się narodu polskiego w okresie integracji państwa do r. 1138 (770 - 796). Model wieloplemiennej genezy narodu i państwa (770 - 772). Etap wstępny: powstanie partykularnego narodu Polan (772 - 782). Zagadnienie innych narodów partykularnych w Polsce (782). Powstanie narodu i elementy jego

świadomości w *Kronice* Galla (783-786). Zaangażowanie mas ludowych we wspólnocie narodowej (787-795). Zagadnienie narodów partykularnych w Polsce według Galla (795-796)

4. Ciągłość świadomości narodowej w dobie dzielnicowej (796-824). Kadłubek wierny zasadzie jedności Polski, podanej wspólnemu władcy (796-806). Idea królewskości u Kadłubka, w numizmatyce i sfragistyce (806-810). Program odnowienia Królestwa Polskiego Wincentego z Kielc (811-814). Partykularne akcenty w *Miracula s. Adalberti* i suwerenność polskiego systemu dzielnicowego (814-820). Międzynarodowe uznanie suwerenności polskiego systemu (820-824). Partykularyzm narodowy na Pomorzu (824)
5. Ideologiczne rozdwojenie rycerstwa w w. XIII (825-827). Zagrożenie wspólnoty narodowej przez obcą penetrację i postawa rycerstwa (825-826). Stosunek do Niemców: *Kroniki wielkopolskiej*, Galla, Kadłubka (826-829). Relacja o konflikcie między synami Henryka Brodatego jako źródło do stosunków narodowościowych (829-831). Zgubne skutki infiltracji rycerstwa niemieckiego na Śląsk (831-832). Rycerstwo innych dzielnic w obronie polskości (833-837)
6. Na drodze do jedności państwowej: cztery koncepcje koronacyjne (837-926). Pluralizm władzy i krystalizowanie się krakowskiego programu jednoczeniowego (837-840). Pierwsza koncepcja koronacyjna: Henryk Probus i królestwo krakowskie a rzekoma koalicja czterech książąt 1287 (840-845). Akceptacja programu krakowskiego i zabiegi koronacyjne Henryka (845-851). Uniwersalne tendencje testamentu Henryka (851-854). Druga koncepcja koronacyjna: Przemysł II w Krakowie i jego rezygnacja na rzecz Wacława II (854-861). Plany królewskie Przemysła i rzekoma koalicja trzech książąt (861-866). Królestwo wielkopolskie i jego upadek (866-873). Trzecia koncepcja koronacyjna: plany inkorporacyjne Wacława i plany koronacyjne Krakowa (873-890). Inkorporacja posiadłości Łokietka w zamierzeniach Wacława II: akty sieradzki 1297, kościański 1298, kłęcki 1299, odpadnięcie Wielkopolski od Łokietka (890-895). Elekcja Wacława II na tron uniwersalnego Królestwa Pol. (896). Kontynuacja polityki inkorporacyjnej Wacława II po r. 1300 (897-899). Czwarta koncepcja koronacyjna: upadek władztwa czeskiego w Małopolsce i Polsce środkowej (899-904). Głogowczycy w Wielkopolsce (905-911). Powstanie wielkopolskie przeciw Głogowczykom i elekcja Łokietka 1313 (911-914). Tendencje zjednoczeniowe w Wielkopolsce — niedoszły podział Wielkopolski między książąt kujawskich 1316 (914-916) i sprawa Wincentego z Szamotuł (917-918). Suplika 1318 r. a episkopat i wiec sulejowski (919-922). Petenci koronacyjni i udział w ich szeregach ludu wieśniaczego (923-924). Zgodność supliki 1318 z wolą całego narodu i koronacja Władysława Łokietka 1320 (924-925)

Uwagi końcowe . . . . .

926

Cztery etapy kształtowania się narodu polskiego do r. 1320 (926). Władysław Łokietek jako realizator programu Wincentego z Kielc (927-928). Nowy etap kształtowania się narodu po r. 1320 (928-929)

<i>Aneks: Krakowska geneza orta piastowskiego (P523—P541)</i>	930
Indeksy	945
Spis ważniejszych skrótów	1142

Spis map

1. Główne skupiska drobnego rycerstwa na Mazowszu, Podlasiu oraz wzdłuż zachodniej granicy państwa litewskiego	636
2. Pierwsze uniwersalne Królestwo Polskie w 1300 r.	889
3. Posiadłości Władysława Łokietka i Henryka Głogowczyka w 1306 r.	915
4. Królestwo Polskie Władysława Łokietka w 1320 r.	919